

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Mira Sinkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- opetusneuvos Annika Bussman, opetus- ja kulttuuriministeriö
- toiminnanjohtaja Henrika Nordin, Bildningsalliansen rf
- puheenjohtaja Sannasirkku Autio, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- toiminnanjohtaja Tytti Pantsar, Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- pääsihteeri Tuija Österman, Suomen kesäyliopistot ry.
- puheenjohtaja Björn Wallén, Vapaa Sivistystyö ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Opetushallitus
- Suomen Kuntaliitto
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Sivistystyönantajat ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Kotoutumislakia koskevalla lakiehdotuksella pyritään nopeuttamaan ja tehostamaan maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä parantamalla ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta, nopeuttamalla palveluihin pääsyä, tavoittamalla maahanmuuttajia palveluihin nykyistä kattavammin maahanmuuton alkuvaiheessa sekä kehittämällä kotoutumisen alkuvaiheen palveluita koko-

Valiokunnan lausunto SiVL 26/2022 vp

naisvaltaisesti ja työelämälähtöisesti. Valiokunta pitää myönteisenä, että esityksellä tuodaan kotoutumista edistävät palvelut aiempaa laajemman kohderyhmän saataville. Siten esimerkiksi kotona lapsiaan hoitavien vanhempien kotoutumisen edistäminen mahdollistetaan nykyistä paremmin.

Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin ehdotetaan tehtäviksi tarpeelliset muutokset, joiden tarkoituksena on varmistaa, etteivät maahanmuuttajien mahdollisuudet kehittää osaamistaan vapaan sivistystyön oppilaitoksissa heikenny kotoutumissuunnitelman keston lyhentämisen vuoksi.

Sivistysvaliokunta on käsitellyt esitystä toimialansa kannalta keskittyen erityisesti esityksen kotoutumiskoulutusta ja vapaata sivistystyötä koskevaan osaan ja pitää esitystä näiltä osin kannattavana.

Kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus

Valiokunnan asiantuntijalausunnoissa on tuotu esille huoli siitä, että kotoutumissuunnitelman voimassaolon enimmäisajan lyhentäminen nykyisestä kolmesta vuodesta kahteen vuoteen heikentää erityisesti heikoilla perustaidoilla olevien kotoutujien oppimista ja mahdollisuuksia saavuttaa riittävä kielitaito suunnitelman voimassaoloaikana. Valiokunta toteaa, että suunnitelman voimassaoloajan lyhentämisen rinnalla esityksessä ehdotetaan uudistettaviksi omaehtoisten opintojen tukemisen edellytyksiä, joilla varmistetaan, etteivät maahanmuuttajien mahdollisuudet kehittää osaamistaan heikenny kotoutumissuunnitelman keston lyhentämisen vuoksi. Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä, joten kotoutuminen ja riittävän kielitaidon saavuttaminen voivat vaatia kotoutujan lähtökohdista, esimerkiksi koulutustaustasta, riippuen eri pituisia aikoja. On tärkeää, että maahanmuuttajien osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia ei heikennetä, vaan luodaan sille riittävät edellytykset. Oleellista on, että opetuksen kesto ja sisältö sekä oppimista edistävät tukitoimet vastaavat kunkin kotoutujan yksilöllisiin tarpeisiin.

Valiokunta aikaisemmassa lausunnossaan esille tuomaansa viitaten katsoo, että kotoutumisen onnistumisen kannalta on oleellista, että kotoutumista tukevia palveluja tarjotaan oikea-aikaisesti. Esimerkiksi kielikoulutukseen on tärkeää päästä mahdollisimman pian maahantulon jälkeen. Tarjolla tulee olla myös ruotsin kielen opintoja, joilla saavutetaan riittävä työelämässä tarvittava ruotsin kielen taito. Huomiota tulee kiinnittää myös palvelujen riittävyyteen ja laatuun sekä viranomaisten yhteistyön toimivuuteen ja viranomaistoimien selkeään koordinaatioon. Kotouttamistoimien tehokkuus edellyttää myös maahanmuuttajien omaa motivaatiota ja vastuuta. (SiVL 26/2021 vp — VNS 6/2021 vp)

Kotoutumisohjelmaan sisältyvään kieli- tai kotoutumiskoulutukseen ehdotetaan kehitettäväksi suomen tai ruotsin kielitaidon päättötestaus. Valiokunta pitää tärkeänä, että kielitaidon päättötestausta valmisteltaessa ja sitä toteutettaessa huolehditaan siitä, että testaukset ovat yhdenmukaisia kaikissa oppilaitoksissa.

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille huoli tarjouskilpailumenettelyllä hankittavan kotoutumiskoulutuksen riittämättömästä laadusta ja kilpailutuksen ongelmista. Valiokunta korostaa, että koulutuksen korkean laadun varmistaminen tulee huomioida kilpailutusprosessissa sen alkuvaiheista lähtien sekä hankintasopimusten sisällöissä. Sopimushallinta on tärkeä johtamisen väline,

Valiokunnan lausunto SiVL 26/2022 vp

jonka avulla voidaan varmistua siitä, että palveluntuottaja toteuttaa palvelunsa sopimuksen mukaisesti myös antamansa koulutuspalvelun laadun osalta. Koulutuksen laatua tulee arvioida systemaattisesti sekä itse- että ulkopuolisin arvioinnein.

Vapaa sivistystyö

Valiokunta aikaisempaan lausuntoonsa (SiVL 26/2021 vp — VNS 6/2021 vp) viitaten toteaa, että vapaan sivistystyön oppilaitosten rooli kotoutumisen tukemisessa ei rajaudu pelkästään luku- ja kirjoitustaidon oppimiseen, vaan laaja-alaisesti perustaitojen, kielitaidon ja yhteiskunta- ja työelämävalmiuksien oppimiseen. Sivistysvaliokunta katsoo, että vapaan sivistystyön oppilaitosten roolia tulee vahvistaa kotoutumisen edistämisessä kokonaisuutena. Vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestävät laadukasta kotoutumiskoulutusta sekä työttömille työnhakijoille että työvoiman ulkopuolella oleville. Vapaan sivistystyön luku- ja kirjoitustaidon ja muun kotoutumista edistävän suomen tai ruotsin kielen koulutusta voidaan toteuttaa myös osa-aikaisena, mikä mahdollistaa koulutukseen osallistumisen myös silloin, kun henkilö ei kykene kokopäiväiseen opiskeluun.

Valiokunta pitää kannatettavana, että vapaasta sivistystyöstä annetun lain muutosesityksellä varmistetaan maahanmuuttajan mahdollisuudet osallistua nykyiseen tapaan vapaan sivistystyön maksuttomaan kielikoulutukseen esitetyn kotoutumisajan lyhentämisestä huolimatta. Ehdotus on kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita koskevan selonteon (VNS 6/2022 vp) tavoitteiden mukainen.

Hallituksen esityksessä (s. 308—309) todetun mukaisesti kotoutumisajan lyhentäminen edellyttää vapaasta sivistystyöstä annetun lain (9 §) mukaisen sadan prosentin valtionosuuteen oikeuttavan koulutuksen aikamääritteen muuttamista kotoutumisajan keston muutosta vastaavasti. Kotoutumisajan lyhentyessä koulutuksen maksuttomuus ehdotetaan sidottavaksi kotoutumissuunnitelman voimassaolon aikaan siten, että sadan prosentin valtionosuus mahdollistetaan kotoutumissuunnitelman voimassaolon aikana sekä yhden vuoden aikana viimeisen kotoutumissuunnitelman voimassaolon päättymisen jälkeen.

Nykyisen vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaan sadan prosentin valtionosuuden saamisen edellytykset on kytketty muun muassa kotoutumissuunnitelmaan säännöksestä tarkemmin ilmeväällä tavalla. Kyseistä sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi, koska ehdotuksen mukaan kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston päätyttyä opiskelijalla ei ole kotoutumissuunnitelmaa, johon koulutus voidaan sitoa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sadan prosentin valtionosuuden saamisen ehtona on, että koulutuksissa noudatetaan uuden kotoutumisen edistämisestä annetun lain 26 §:n 4 tai 5 momenteissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen laatimaa vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosittelua. Valiokunta pitää ehdotusta perusteltuna.

Lopuksi

Valiokunta korostaa, että kunkin maahanmuuttajan kotoutumisen onnistumisessa keskeistä on hyvät väestösuhteet ja yhteiskunnan vastaanottavuus. Siitä vastuu on kaikilla osapuolilla. Näitä

Valiokunnan lausunto SiVL 26/2022 vp

vahvistamalla voidaan edistää eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten mahdollisuuksia elää yhdessä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä vahvistaa keskinäistä luottamusta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Valiokunnan lausunto SiVL 26/2022 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että kotouttamistoimissa panostetaan suomen kielen oppimiseen, ja korostaa, että kielen opettelua selkeästi vaaditaan yhteiskunnan taholta. Yhdenmukainen kielitaidon päättötestaaminen eri oppilaitoksissa on hyvä asia. On tärkeää, että kielitaitoa ja sen kehittymistä voidaan mitata selkeillä ja yhdenmukaisilla testeillä.

Perussuomalaisten mielestä kuitenkin lakiehdotuksessa esitetty kotoutumissuunnitelman voimassaoloajan enimmäisajan lyhentäminen nykyisestä kolmesta vuodesta kahteen vuoteen on oikeansuuntainen toimi. Kaksi vuotta pitää olla riittävä tuettu aika toimivan peruskielitaidon hankkimiseen. Mikäli näin ei käytännössä ole, on pohdittava sanktioita korjaamaan tilannetta.

On myönteistä, että kotoutumista edistävät palvelut mahdollistetaan nykyistä paremmin esimerkiksi kotona lapsiaan hoitavien vanhempien saataville. Kuitenkin epäselväksi jää, millä tavalla esitys realistisesti auttaisi tavoittamaan kotona lapsia hoitavat maahanmuuttajanaiset, jos ja kun ongelma on pikemminkin kulttuurillinen ja liittyy perheen elämäntapaan. Heidän tavoittamisensa voi käytännössä edelleen olla mahdotonta.

Myös maahanmuuttajien oman motivaation ja vastuun alleviivaaminen on tärkeää. Perussuomalaisten mielestä vastuu kotoutumisesta onkin ensisijaisesti maahanmuuttajalla itsellään. On väärä lähtökohta, jos maahanmuuttajia pidetään vain yhteiskunnan toimien kohteena. On edellytettävä heiltä itseltään sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan, mikä samalla tarkoittaa sitä, että heitä kohdellaan itsenäisinä toimijoina, jotka kantavat vastuuta omasta elämästään. Monikulttuurisuuden ideologiasta lähtöisin oleva "kaksisuuntainen kotoutuminen", jossa vastaanottava yhteiskunta sopeutuu maahantulijoihin, on täysin nurinkurinen ajatusmalli, eikä se käytännössä myöskään toimi.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kantaa huolta myös kuntien tilanteesta. Muutokset lisäävät merkittävästi kuntien tehtäviä, jos pientenkin kuntien on perustettava erilaisia yhteistyöryhmiä kotoutumisen edistämisen vuoksi. Kotouttamista tarvitsevien maahanmuuttajien osoittaminen kuntiin kunnilta kysymättä on ongelmallista kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta sekä siksi, että kunta joutuu kuitenkin järjestämään heille palvelut.

Perussuomalaiset katsovat, että vaikka hyvät väestösuhteet ja yhteiskunnan vastaanottavuus ovat osatekijöitä kotoutumisen onnistumisessa, ovat kotoutumisen kaksi keskeisintä tekijää kuitenkin maahanmuuttajien määrä ja kulttuurinen etäisyys. Näitä on säädeltävä järkevällä ja vastuullisella maahanmuuttopolitiikalla. Useiden Euroopan maiden kehitys on käytännössä osoittanut, että mikään kotouttamistoimiin kansalaisilta kerätty rahamäärä ei edistä kotouttamista, jos maahanmuuttopolitiikka itsessään ei ole kestävällä pohjalla. Nämä resurssit ovat myös aina pois yhteiskunnan muilta sektoreilta, kuten esimerkiksi koulutuksesta ja kulttuurista.

Mahdollinen kantaväestön suvaitsevaisuus ja ymmärrys erilaisia tulijoita kohtaan paranee ennen kaikkea sillä, että maahantulijat ymmärtävät heiltä edellytettävän länsimaiseen ja suomalaiseen

Valiokunnan lausunto SiVL 26/2022 vp
Eriävä mielipide

kulttuuriin sopeutumista. Kuten asiantuntijalausunnoissa huomautettiin, orientaatiossa on tärkeätä nostaa esille työelämälähtöisyyden ohella universaalisten arvojen tärkeyttä, kuten ihmisoikeudet, sukupuolten tasa-arvo ja kunnioittava dialogi. Perussuomalaiset huomauttavat, että nämä eivät välttämättä ole niinkään kaikkialla maailmassa tai maahanmuuttajien lähtömaissa jaettuja universaaleja arvoja, vaan ensi kädessä juuri länsimaisia ja suomalaisia arvoja. Niistä on pidettävä kiinni.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.11.2021

Sanna Antikainen ps
Kaisa Juuso ps
Ari Koponen ps